

İktidar: Kişiler-arası, Organizasyonel ve Global Boyutları

Pazartesi, 12 Eylül 2005

Konu: Sosyal bilimleri nasıl çalışırız ya da yaparız?

antropoloji/sosyoloji=insan eylemleri ve kültürünün çalışılması; insanlar ne yapar ve üretir

bunu çalışmanın 3 yolu vardır; farklı disiplinler:

- * biyoloji—bedenler, fizyolojik
- * psikoloji—bireysel zihin ve ego gelişimi
- * antropoloji/sosyoloji—zihin/egodan ötesi, kişiler arası ilişkiler, karşılıklı ilişkilerdeki yapılar

* Sosyal eylemler her zaman etkileşim ve karşılıklı işler üzerine kuruludur.

Analizlerin üzerine kurulacağı en temel data etkileşim ve karşılıklı işlerdir (transaksiyon). Sosyal bilimler, birbirini etkilemenin (etkileşimin) nasıl meydana geldiği ve sonuçlarının neler olduğunu anlatır ve açıklar. Bu etkileşimler, çalışılan etkileşimin türüne göre, farklı yönlerde gelişebilir. Örneğin,

- * materyal malların çalışılması=ekonomi
- * devletten kaynaklanan ve devlette toplanan eylemlerin çalışılması=siyaset bilimi
- * bunlardan geriye kalanlar=antropoloji/sosyoloji

Antropoloji/sosyoloji farklı kurumları içeren ortak süreçlerin, normları nasıl oluşturduğumuzun ve bu normların nasıl değişmez kalıplara dönüştüğünün, ve kurallarla belirlenen eylemlerin (bürokrasi, organizasyonların yapıları gibi) neye benzediğini inceler.

* Sosyal organizasyon bir dizi davranış kalıplarıdır.

Kuralların dışındaki alanlar nerede? *Sapmalar*

Ve birileri kanunları çiğnerse? *Suç*

Normallik kuralları çiğnemeğe karşı—içinde gücü barındıran sosyal etkileşimin bir yönü

Antropoloji ve sosyolojinin tarihi:

* **sosyoloji** 19.yüzyılın ortalarında toplumun giderek daha karmaşık bir hal almasıyla birlikte felsefenin içinden çıkarak başladı--kent hayatına (şehirler, endüstriyel üretim) odaklanarak, günlük hayatın organizasyonundaki tarihi değişimi (birbirini tanıyan insan topluluklarının yaşantısından yabancıların bir arada yaşadığı topluluklara geçiş) göz önüne aldı.

* **antropoloji** 19. yüzyılın sonlarına doğru endüstri-dışı dünyayı, ekzotik ve bilinmeyeni incelemek üzere gelişti.

* **bu iki disiplin çoğu zaman birbirinin içine girdi**, kendi içinde pek çok örtüşme ve değişikliklerle beraber (mesela, kültürel antropolojinin gözlem ve etnografik anlatılara dayanması sosyolojiye paraleldir; fiziki ve dilbilimsel antropoloji sosyolojide yer almaz, fakat sosyal eylemlerin detaylı niceliksel modellemelerle açıklanması antropolojide yer almaz. Çalışılan alanlara gelirse—modern, endüstriyel ya da endüstrileşmekte olan toplumlar ya da daha küçük ölçekli sosyal gruplar her iki disiplin tarafından da çalışılır.

Bütün sosyal bilimciler bilim insanı olmaya heveslidirler, öyle ki herkes tarafından ulaşılabilen ve gözleme dayalı, bilişsel olarak işbirlikçi anlamlandırma yapılarıyla ilgilenirler. Antropolojik/Sosyolojik yorum herhangi bir sosyal durumun nasıl oluştuğunu, bu durumun hangi işlevlere ve çıkarlara yaradığını, ve hangi farklı alternatiflerin denenmediğini tarif etmek anlamında eleştirel olabilir.

Genel olarak, antropoloji/sosyoloji ekonomi/siyaset bilimine karşıdır (**versus**).

Antropoloji/sosyoloji, bir tür organizasyonu diğerine tercih etmeden ya da sosyal hayat için sadece bir rehber amaç gütmeyen, sosyal güçlerin insan deneyimini nasıl biçimlendirdiğini fark ederek kayıt altına alır ve açıklar. Bundan farklı olarak örneğin, ekonomi (klasik ve neo-klasik ekonomi), kullanımın maksimize edilmesinin hem temel insan dürtüsü hem de ekonomileri organize etmek için tercih edilen temel olduğunu iddia eder. Amerikan siyaset biliminin çoğunluğu da demokratik politik sistemlere öncelik veren ve tercih eden varsayımlarla işe başlar.

Bununla birlikte, temelde, bütün bu sosyal bilimler sosyal güçlerin toplu olarak üretildikleri, yani birey ve grupların etkileşim ve karşılıklı olarak yaptıklarının sonucu oldukları varsayımından işe başlarlar.

Deneyimlerimiz ya da birey anlayışımız ne kadar kişisel olursa olsun, her zaman harekete geçme kapasitemizi ve görüşlerimizi, olayları yorumlayışımızı belirleyen bağlam içerisinde hareket ederiz.

Sosyolojik tahayyül (W. Wright Mills)—sosyal iktidarların işleyişini görebilmek, *biyografi ve tarihin* birbirleriyle aynı andan kesişmelerini anlayabilmek, bu ikisinin karşılıklı olarak birbirlerini oluşturduğunu görebilmek.

Mills'den yapılan alıntı, şu mealdedir:

Modern insanlar **kısıtlama duygusuyla** karakterize edilirler.

İnsanlar hayatlarının bir dizi tuzak ve kısıtlamalar serisi olduğunu ve problemlerinin üstesinden gelemeyeceklerini düşünürler. Kendilerinin koymadığı iktidarlar tarafından sınırlandırıldıklarını hissederler. İnsanların yaptığı (ya da yapabileceklerini düşündükleri) kişisel görünüş ve beklentileri ile sınırlıdır.

Başka alanlarda, mesela pazarda, insanlar sadece dolaylı olarak var olurlar ya da izleyici olarak kalırlar. Fakat sistemi takip ederek, sınırlamaları bilerek, arasından sızarak çalışılabilecek çatlaklarda bulabilir insan.

Örneğin, endüstrileşme süreci (akademisyenlerin bahsettiği şekliyle—yaşanan deneyimlerin karşıtı olarak) köylüyü işçiye dönüştürür. Fakat köylü/işçi kendisini bu şekilde tanımlamaz (etiketlemez), bunu akademisyen yapar.

Bireyin hayatı ve toplumsal tarih birbirinden bağımsız olarak anlaşılabilir. Söz konusu (çalışılan) durumlardaki etkin olan iktidarlara bakmamız ve bunların bağlantısını araştırmamız gerekir.

KONU: Bu etkileşimsel, sosyolojik çerçevede, iktidarın tanımını yapmaya başlıyoruz.

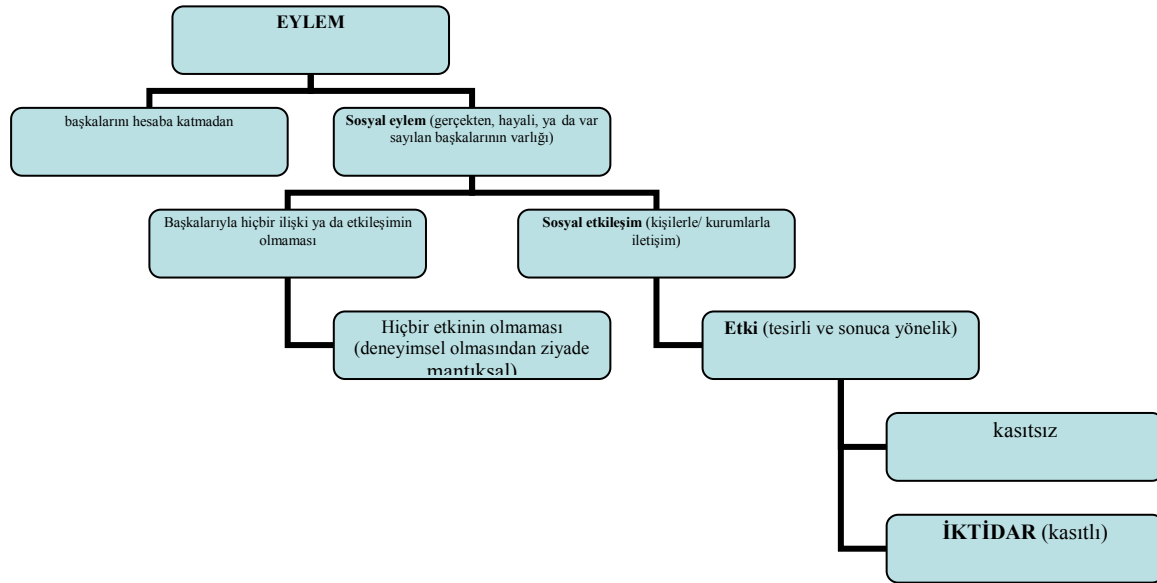
TANIM: İktidar bazı kişilerin diğerleri üzerinde kasıtlı (tasarlanmış) ve daha önceden bilinen etkileri uygulama kapasitesidir. Her zaman bir etkileşimdir ve hem niyet hem de etki/sonuç içermelidir.

İktidar bir mülk değildir. **Kişi iktidara sahip olmaz—iktidarı uygular.** İktidar ilişkisel bir deneyimdir ve her zaman başkalarıyla etkileşime dayanır.

İktidar çoğu zaman kapasite, yetenek, ya da eylemlilik ile eşanlamlı olarak kullanılır. Aktörün (yani eylemi yapan kişinin) beklenen/niyet edilen **gözlemlenebilen bir cevap/sonuç** elde edebilmek için belli bir performans verme yetisidir.

İktidar *sosyal* bir ilişkidir—başkalarının varlığı farz edilir ya da gerçekten vardır, yani bir izleyici vardır. İktidar sadece kişi *hakkında* ya da kişiye *dair* değildir—ilişkisel olarak uygulanmalıdır ya da, en azından, beklenen ya da tahayyül edilen bir ilişki içerisinde uygulanmalıdır. Yaygın olarak söylendiği gibi, kişi “kendi üzerinde iktidar sahibi” olamaz. İktidar her zaman başkalarının varlığının göz önüne alındığı formlar/yollar olduğunda uygulanır.

Eylem şu şekilde tanımlanabilir ve açıklanabilir:

Bütün sosyal etkileşimlerde, bir değiş-tokuş (etkileşim/alış-veriş) olduğundan, bir etki söz konusudur. Bu belki de dünyadaki en geniş sosyal eylem kategorisidir. Aktör (eylemi yapan kişi) sadece verecekleri cevabın tahmin edildiği başka insanların varlığından dolayı bir etki uygular. Bu aynı zamanda aktörün kendi eylemlerini başkalarına kabul ettirebileceğinden dolaydır. Bundan farklı olarak, eylemler özellikle başkasına yönelik olmak zorunda değildir. İktidar bu genel etkiden daha fazlasına ihtiyaç duyar.

Dennis Wrong kültürün ve farklı grup normlarının bu geniş etkisinin gereğinden fazla vurgulandığını öne sürüyor. Bu sosyal eylemin **fazlasıyla-sosyalize edilmiş bir anlayıştır**—yani sosyal normların ve grupların geniş etkisine gereğinden fazla vurgu yapıldığını iddia eder.

Etki ve iktidar arasındaki farkı yaratan maksattır. Fakat, bireysel maksadı grup normlarından dikkatlice ayırt etmeliyiz. Maksadı tanımın bir parçası olarak dahil etmezsek, sebepsiz bir etki, insiyatif alınmamış bir iktidar ya da sosyal ilişki kalır sadece elimizde.

Örnek: Bir davranış bilimcisi evlerini sadece bir çitin ayırdığı yan yana evlerde yaşayan A ve B adlı komşuları gözlemler. Davranış bilimci, B bahçede iş yapıyor ise, A dışarı çıktığında B'nin hemen eve girdiğini fark eder. A'nın B üzerinde iktidar uyguladığı sonucuna varır çünkü B ne zaman isterse istesin A'yı eve girmeye zorlayabilir. Daha sonra, A'ya bu sonuç bildirilir, ancak A bu sonuca şaşırır çünkü A, B'nin dışarıda olduğunun bile farkında değildir çünkü gözlüklerini takmamıştır.

B'nin eylemlilik sınırının A tarafından belirlendiği sonucu Robert Dahl'ın iktidar tanımını hatırlatır, ki bu iktidar tanımı **maksadı** göz önüne almamaktadır: A, B üzerinde iktidar sahibidir çünkü B'nin eylemi A olmadığı zaman B'nin yapmayacağı bir eylemdir. Sonuç davranış bilimcinin --anlam sistemlerine ve iletişime baş vurmadan-- sadece gözlemlenebileni incelememiz gerektiği konusundaki ısrarından dolayı böyle olmuştur.

Fakat A, B üzerindeki etkisinden habersizse, iktidar uygulanmış mıdır? Bu durumun iktidar olarak görülmesi için, A'nın kasıtlı bir eylem mi yapmış olması gerekir? Bütün bunlar tanımdaki her bir ögenin önemine işaret eder.

Bilinçli maksadı tanımlayan şey nedir? (Daha sonra grup maksatlarını ve çok daha karmaşık olan, kolayca bir maksadla ilişkilendirilemeyen kurumsal pratikleri inceleyeceğiz, ama şimdilik bu basit kişiler-arası iktidar uygulamasını inceleyerek işe başlayalım.)

Maksat sosyal bilimleri oldukça zorlaştırır. İnsan eylemlerini incelemek/çalışmak zordur. Herhangi birine kendisini incelediğimizi söylediğimiz anda davranışları değişir.

Krugman şunu söylemiştir, “Çok şükür ki bir ekonomistim. Sosyoloji çok zor.” (bu mealde). Yıllar önce, Ulusal Bilim Kurulunun başındaki kişi, bir kimyacı, şunları söylemiştir: sosyal bilimlerin alanındaki araştırmalara daha çok para ayrılmalıdır çünkü başka türlü bilim ve teknolojimizi en iyi şekilde kullanmamız mümkün değildir.

O zaman, A'nın B üzerinde iktidar sahibi olduğu sonucu neden çok aptalcadır? A hakkında hiçbir fikri olmadığı bir iktidara sahip olabilir mi? A B'nin varlığını bilmiyor, maksadı yok, ve eylemlerini hiçbir şekilde B'nin varlığını göz önüne alarak yapmıyor. Fakat, yine de bu tanım A'ya iktidar sahibi olduğunu söylüyor. Bu bizim etki deyince anladığımız şeydir.

Dahl iktidarın (operasyonel duruma getirmek) çalışır/kullanılır duruma getirilmesi gerektiğini savundu. (operasyonel duruma getirmek bir konseptin nasıl değerlendirileceğini ve bir konseptin kanıtlarını oluşturan bilginin ne olacağına karar vermek demektir.) Dahl maksadı operasyonel hale getiremedi, dolayısıyla bu ögeyi sadece göz ardı etti. Bu durum bize sebepsiz sonuçları verir! Mistik bir dünya.